

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Р. Ш. Садридін*ов*, аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено тенденції розвитку зовнішньої торгівлі аграрних підприємств Миколаївської області, виявлено її особливості. Висвітлено основні проблемні питання розвитку зовнішньої торгівлі аграрною продукцією регіону та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *аграрні підприємства, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, сільськогосподарська продукція.*

Постановка проблеми. У контексті євроінтеграційного вектора державної політики постають проблеми ефективного використання механізму взаємодії вітчизняної економіки зі світовим господарством. Тому одним з пріоритетних напрямів державної економічної політики є розвиток зовнішньої торгівлі регіонів України, який полягає в розширенні взаємовигідних відносин з іншими країнами та рівноправному входженні національної економіки до світового економічного простору, що обумовлює актуальність досліджень.

Зовнішня торгівля є особливим видом зовнішньоекономічної діяльності, тісно пов'язаною з іншими галузями господарської системи країни. Одночасно зовнішня торгівля відіграє важливу роль у всій міжнародній діяльності України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці розвитку зовнішньої торгівлі регіону присвячено дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких І. В. Гончаренко, А. В. Ключник, І. Т. Кіщак, Л. В. Назарова, О. В. Шебаніна та інші вчені-економісти. Однак проблеми зовнішньої торгівлі аграрною продукцією регіону в умовах євроінтеграційних процесів потребують постійного розгляду та більш детального аналізу.

Метою даної статті є виявлення особливостей, проблем розвитку зовнішньої торгівлі аграрних підприємств Миколаївської області та розроблення практичних рекомендацій щодо її ефективного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Важливе місце у зовнішній торгівлі регіону займає зовнішня торгівля сільськогосподарською продукцією. У 2014 р. її частка у загальнообласному експорті товарів склала 50,7%, що на 1,1 в.п. більше порівняно з 2013 роком.

Показники розвитку зовнішньої торгівлі аграрною продукцією свідчать, що у Миколаївській області спостерігається позитивне сальдо. Зовнішньоторговельний оборот зменшився у 2014 р. у порівнянні з 2012 р. на 132,6 млн дол. США, а з 2013 р. – на 157,1 млн дол. США.

Географічна структура експорту товарів підприємствами Миколаївської області по країнах світу зосереджена в таблиці 1.

Таблиця 1

Географічна структура експорту товарів аграрними підприємствами Миколаївської області, млн дол. США

Країни	Роки			2014 р. у % до	
	2012	2013	2014	2012 р.	2013 р.
Країни СНД	817,5	816,2	650,5	79,6	79,7
Країни ЄС	233,6	233,4	202,0	86,5	86,5
Європа	237,2	330,5	199,5	84,1	60,4
Азія	778,6	703,6	642,1	82,5	91,3
Африка	531,6	304,7	327,1	61,5	107,4
Америка	5,7	18,7	18,2	319,3	97,3
Австралія і Океанія	0,1	0,4	0,1	100,0	25,0
Інші країни світу	1553,2	1357,9	1187,0	76,4	87,4
Усього	2370,7	2174,1	1837,5	77,5	84,5

Експорт товарів до Америки у 2014 р. порівняно з 2012 р. помітно збільшився, а саме – на 219,3%, але, в свою чергу, порівняно з 2013 р. зменшився на 2,7%. Також спостерігається збільшення експорту до Африки у 2014 р. порівняно з 2013 р. на 7,4%. У 2014 р. порівняно з 2013 р. зменшення експорту товарів відбулося до таких країн, як: Австралія та Океанія – на 75%; Європа – на 39,6%; Країни СНД – 20,3 відсотка.

У 2014 р. практично весь експорт аграрної продукції визначила продукція рослинництва. Торік на неї припало 99,4% поставок

(у 2013р. – 99,9%). При цьому її обсяг скоротився на 14% і склав 925,1 млн дол. США. Структура експорту продукції рослинництва підприємствами Миколаївської області зосереджена на рисунку 1.

Рис. 1. Структура експорту продукції рослинництва підприємствами Миколаївської області

Переважну частину експорту рослинницької продукції (82,3%) склали зернові культури, яких відвантажено за кордон на суму 761,3 млн дол. США, 17,5% припало на насіння і плоди олійних рослин (161,5 млн дол. США), по 0,1% склали овочі (1,3 млн дол. США), їстівні плоди та горіхи (1 млн дол. США).

У 2014 р. у натуральному вимірі зросли поставки насіння соняшнику – у 4,5 раза, їстівних плодів та горіхів – удвічі, пшениці та ячменю – у 1,8 раза, соєвих бобів – на 11,4%, одночасно з цим скоротилися поставки насіння ріпаку – на 49,4%, кукурудзи – на 30%, овочів – на 7,1%.

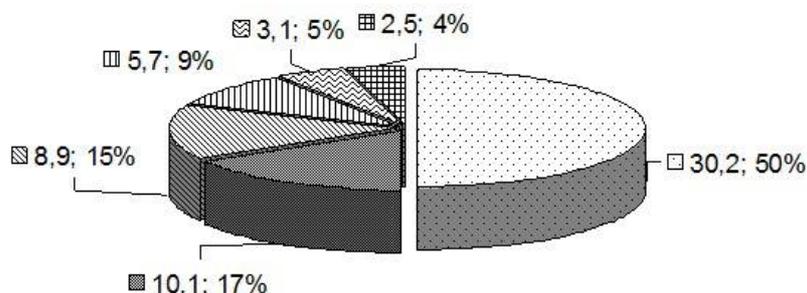
При цьому середні експортні ціни (табл. 2) знизилися на всі основні види рослинницької продукції, найбільше – на насіння соняшнику – на 27% (з 632,2 дол. США до 461,6 дол. США за тонну), кукурудзу – на 17,9% (з 231,9 дол. США до 190,5 дол. США за тонну) та ячмінь – на 14,7% (з 246,8 дол. США до 210,4 дол. США за тонну). Ціни на соєві боби знизилися на 12,5%, насіння ріпаку – на 12,4%, пшеницю – на 3,8% і становили, відповідно, 440,5 дол. США, 447,5 дол. США та 234 дол. США за тонну.

Таблиця 2

Кількість та середні ціни експорту основних видів сільськогосподарської продукції Миколаївської області

Види продукції	Роки			2014 р. у % до	
	2012	2013	2014	2012 р.	2013 р.
Ціна, дол. за тону					
Пшениця	277,9	243,3	234	84,2	96,2
Ячмінь	282,9	246,8	210,4	74,4	85,3
Кукурудза	248,4	231,9	190,5	76,7	82,1
Соеві боби	461,3	503,4	440,5	95,5	87,5
Насіння соняшнику	600	632,3	461,6	76,9	73,0
Насіння ріпаку	550,2	510,8	447,5	81,3	87,6
Кількість, тис. тонн					
Пшениця	960,2	773,5	1419,1	147,8	183,5
Ячмінь	141,5	316,4	574,9	406,3	181,7
Кукурудза	2143	2175,5	1522,3	71,0	70,0
Соеві боби	246,7	104,2	116,1	47,1	111,4
Насіння соняшнику	69,6	5,2	23,4	33,6	450,0
Насіння ріпаку	37,1	434,5	220	593,0	50,6

Основними споживачами зернової продукції стали Єгипет (30,2 % річного експорту зернових), Саудівська Аравія (10,1 %), Йорданія (8,9%), Іспанія (5,7%), Туніс (3,1) та Пакистан (2,5 відсотків) (рис.2).

□ Єгипет ■ Саудівська Аравія ▨ Йорданія ▩ Іспанія ▤ Туніс ▦ Пакистан

Рис. 2. Географічна структура експорту зернової продукції підприємствами Миколаївської області [68]

Географічна структура експорту насіння ріпаку та насіння соняшнику зосереджена у табл.3 та 4.

Таблиця 3

Експорт насіння ріпаку підприємствами Миколаївської області по країнах світу, тис. дол. США

Країни	2013 р.	2014 р.	2014р. до 2013р.	
			Темп росту, у %	збільшення/зменшення (-)
Усього	221931,3	98464,3	44,4	-123467,0
Бельгія	18698,5	407,9	2,2	-18290,6
Ізраїль	4260,4	2043,3	48	-2217,1
Нідерланди	19123,5	22853,6	119,5	3730,1
Німеччина	15894,3	211,4	1,3	-15682,9
Об'єднані Арабські Емірати	-	17934,9	-	17934,9
Пакистан	58518	47120,5	80,5	-11397,5
Польща	3114,4	-	-	-3114,4
Португалія	-	7892,7	-	7892,7
Туреччина	6178,6	-	-	-6178,6
Швейцарія	96143,6	-	-	-96143,6

Основними країнами, до яких здійснювався експорт насіння ріпаку підприємствами Миколаївської області у 2014 р., були Нідерланди, Пакистан та Ізраїль.

Експорт насіння соняшнику у 2014 р. порівняно з 2013 р. збільшився на 225,9% або 7488,6 тис. дол. США, що є досить позитивним показником. Найбільше підприємства експортували до Вірменії – 125,8 тис. дол. США, що на 113,7 тис. дол. США більше, ніж у 2013 р. та Болгарії – 73 тис. дол. США. Щодо інших країн, експорт зменшився, а саме в Туреччину в 2014 р. – 2128,6 тис. дол. США, що на 683,2 тис. дол. США менше, ніж у 2013 р. (табл. 4).

**Експорт насіння соняшнику підприємствами
Миколаївської області по країнах світу, тис. дол. США**

Країни	2013р.	2014р.	2014р. до 2013р.	
			Темп росту, у %	збільшення/ зменшення (-)
Усього	3314,8	10803,4	325,9	7488,6
Азербайджан	-	794,2	-	794,2
Білорусь	140,3	152,2	108,5	11,9
Болгарія	23,1	73	316	49,9
Вірменія	12,1	125,8	1039,7	113,7
Естонія	18,8	-	-	-18,8
Ірак	-	43	-	43
Литва	100,6	13,8	13,7	-86,8
Німеччина	51,4	20	38,9	-31,4
Польща	156,7	66,7	42,6	-90,0
Туреччина	2811,8	2128,6	75,7	-683,2
Франція	-	7386,1	-	7386,1

Зернові культури експортувалися до 47 країн світу проти 44 у 2013р., а найбільшими їх споживачами стали Єгипет (30,2% річного експорту зернових), Ісламська Республіка Іран (12,4%), Саудівська Аравія (10,1%), Йорданія (8,9%), Іспанія (5,7%) та Китай (3,2 відсотка).

Насіння та плоди олійних рослин у 2014 р. експортувалися до 25 країн світу (у 2013 р. – до 24 країн). Основними споживачами цього виду сільгосппродукції стали Пакистан (29,2%), Єгипет (21,2%), Нідерланди (14,2%), Об'єднані Арабські Емірати (11,1%), Туреччина (7,2%), Португалія (4,9%) та Франція (4,6 відсотка).

Частка продукції тваринництва в експортних поставках сільгосппродукції є незначною. У 2014 р. на неї припало лише 0,6% проти 0,1% у попередньому році, а обсяг поставок склав 5,6 млн дол. США проти 1,5 млн дол. США.

У 2014 р. переважну частину експорту (76,7%) склали живі тварини (велика рогата худоба до Азербайджану), 19% припало на експорт молочної продукції (згущене молоко, йогурти,

вершки, масло), яка експортувалася до 23 країн світу (здебільшого до Молдови, Грузії та Пакистану), 3,8% – на інші продукти тваринного походження до Білорусі, Грузії та Гонконгу, решта – на м'ясо та їстівні субпродукти до Китаю, Панами, Гонконгу, Мальти та Маршаллових Островів.

Підприємствами Миколаївської області у 2014 р. було імпортовано сільгосппродукції на 25,1 млн дол. США, що на 28,9% менше, ніж у попередньому році, при цьому її частка в імпорті регіону підвищилася з 3,8 до 4%.

Основу імпорту сільськогосподарської продукції у 2014 р. визначила продукція рослинництва, на яку припало 82,8% (у 2013р. – 16,6%), а обсяг поставок зріс у 3,6 раза (переважно за рахунок збільшення ввозу овочів, їстівних плодів та горіхів) і склав 20,8 млн дол. США.

У структурі імпорту рослинницької продукції 48,9% припало на їстівні плоди та горіхи (цитрусові, банани, персики та яблука) з Туреччини, Еквадору, Греції та Польщі, 26,7% – на овочі з Туреччини, США, Індії та Нідерландів, 12,3% – на насіння та плоди олійних рослин (насіння соняшнику для сівби) з США та Туреччини, 12,1% – на зернові культури (насіннєву кукурудзу та сорго) з Румунії, Угорщини, Чілі та Франції.

Продукція тваринництва в імпорті 2014 р. року склала 17,2% (у 2013р. – 83,4 відсотка). При цьому обсяг поставок скоротився на 85,3% (за рахунок скорочення ввозу м'яса та їстівних субпродуктів) і склав 4,3 млн дол. США.

Імпортні поставки тваринницької продукції на 82,1% склалися із поставок м'яса та їстівних субпродуктів з США, Бразилії та Канади, на 12,7% – з інших продуктів тваринного походження з Бразилії та Нідерландів, на 5,1% – з молочних продуктів із Франції та Російської Федерації, решту визначили живі тварини з Російської Федерації та Естонії.

У процесі дослідження виявлено наступні проблеми розвитку зовнішньої торгівлі аграрними підприємствами Миколаївської області:

- низька конкурентоспроможність та якість продукції сільгосптоваровиробників;

- необхідність розширення ринків збуту та сприяння просуванню товарів і послуг на зовнішній ринок;
- нестача фінансових ресурсів, що ставить під сумнів можливість практичного виконання більшості заходів, спрямованих на розвиток зовнішньоекономічної діяльності;
- недостатній рівень розбудови та модернізації інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- брак досвіду розробки конкретних проектів міжнародної співпраці;
- відсутність координації співпраці між місцевими органами виконавчої влади, бізнесом та громадськістю.

Для вирішення вищезазначених проблем пропонуємо:

- проводити систематичну роботу з вивчення й аналізу експортного потенціалу в аграрній сфері, а також динаміку їх конкурентних переваг, тенденцій у розвитку торгово-політичної ситуації й кон'юнктури світового ринку для визначення пріоритетів розвитку експорту на наступний рік;
- здійснювати моніторинг й аналіз експортної діяльності підприємств для своєчасного визначення й усунення проблем і перешкод у розвитку цієї діяльності шляхом ефективної підтримки з боку державних органів;
- узгоджувати заходи в області зовнішньоекономічної діяльності, проводити експертизи проектів законів й інших нормативно-правових документів з погляду їхнього впливу на розвиток експортної діяльності підприємств;
- узгоджувати заходи щодо стимулювання експорту, які передбачаються регіональними й державними програмами економічного розвитку;
- надавати підтримку підприємствам в інформаційному забезпеченні, маркетингу, виставково-ярмарковій діяльності, пошуку надійних партнерів для здійснення зовнішньоекономічних операцій;
- сприяти аграрним підприємствам зі створення ними експортних фінансово-промислових груп, торговельних представництв, оптових складів, виставкових центрів та інших

структур за кордоном, які будуть забезпечувати маркетингову й рекламну підтримку експорту товарів і послуг;

- сприяти підготовці кадрів для зовнішньої торгівлі, проведенню науково-практичних конференцій і семінарів з питань розвитку зовнішньої торгівлі;

- підвищувати інвестиційну привабливість аграрного сектору регіону;

- розробити: стратегії підвищення конкурентоздатності продукції й виходу її на внутрішні й зовнішні ринки з метою імпортозаміщення; маркетингові стратегії підприємств регіонів на різних сегментах зовнішніх ринків;

- диверсифікувати експорт і збільшити його товарний асортимент.

Висновки. Миколаївська область має значний потенціал для ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрній сфері. Тому доцільно чітко сформулювати пріоритети зовнішньої торгівлі аграрних підприємств регіону, що дозволить перейти на якісно новий рівень розвитку його економіки.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко І. В. Основні фактори забезпечення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств на зовнішніх ринках / І. В. Гончаренко // Інвестиції: практика та досвід : науково-практичний журнал. – 2014 р. – № 3. – С. 112-116.

2. Оцінка експортного потенціалу Миколаївської області в контексті поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків / І. Т. Кіщак, В. М. Дьоміна, С. П. Шевчук, О. В. Штепа // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Економічні науки : збірник наукових праць. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2014. – Вип. 5.3(112). – С. 72-78.

3. Ключник А. В. Особливості регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств / А. В. Ключник // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон, 2015. – Вип. 10. – С. 121-124. – (Серія «Економічні науки»).

4. Назарова Л. В. Необхідність розвитку інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств [Електронний ресурс] / Л. В. Назарова // Бізнес Інформ. – 2012. – № 11. – С. 158-161. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_11_40

5. Шибаніна О. В. Удосконалення зовнішньоекономічної діяльності України та покращення її експортного потенціалу / О. В. Шибаніна // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2011. – Вип. 29, Частина 2. – С. 19-24.

6. Стан сільського господарства області в 2014 р. / Держ. служба статистики України. – Миколаїв : Головне управління статистики у Миколаївській області, 2015. – 64 с

Р. Ш. Садридинов. Тенденции и особенности развития внешней торговли аграрных предприятий Николаевской области

В статье исследованы тенденции развития внешней торговли аграрных предприятий Николаевской области, выявлены ее особенности. Освещены основные проблемные вопросы развития внешней торговли аграрной продукцией региона и предложены пути их решения.

Ключевые слова: аграрные предприятия, внешняя торговля, экспорт, импорт, сельскохозяйственная продукция.

R. Sadridinov. Trends and features of agrarian enterprises' foreign trade in Mykolayiv region

In the article the trends of Mykolayiv regional agrarian enterprises' foreign trade development are researched. According to the analysis the main problems of foreign trade and the ways of their solution were revealed.

Keywords: agrarian enterprises, foreign trade, exports, imports, agricultural products.